

מו"ר הגאון רבינו משה חיים דימנטמן שליט"א
ראש הכלל

בעניין שליחות

א. כתוב הטור (abajo"ז סימן קכא), היה ברא בשעה שצוה לכותבו, ואח"כ אחזו החולין, אין כותבין אותו בעודו בחולין, ואמ' כתובתו ונתנוו בחולין אינו כלום - משמע מדברי הטור דחתט בטל מDAOРИיתא.

וחרמבי"ס (פ"ב מגירושין) כתוב "ואם כתובתו ונתנוו קודםшибリア פסול", משמע דפסול מדרבן. ועיין רמב"ס שם ה"ז ז"ל: "מה בין פסול לבטל, שככל מקום שנאמר בחיבור זה בגט שהוא בטל, הוא בטל מן התורה. ובכל מקום שנאמר פסול, הוא פסול מדברי סופרים" עכ"ל.

ב. ובספר פרי חדש (אה"ע שם) מסביר פלוגתא דחרמבי"ס והתור כך: דעת הרמב"ס דזה שליח נכנס במקומות הבעל, דນמסר לשילוח כח בעלות על מה שנשתלה, ועשה השליח מכח עצמו, ולכן אף בנשיטה המשלח, יכול השליח לכתוב וליתנו לאשה. ודעת הטור היא זה שליח אין אלא כדי של המשלח, ומעשה השליח מתיחס למשלח, והמשלח הוא המגרש, וכיון דהמשלח מגרש ע"י ידו של השליח, נמצא דהיכא דנשיטה המשלח, ומעשה שוטה אין כלום, ממילא גם מה שהשליח עשה בשביבו, לא הוイ כלום.

ג. ולפי ההסביר דלעיל בדעת הרמב"ס, אםאי אם הבעל המשלח מת, לא יתנו לאחר מיתה והרי לפ"ד הרמב"ס, השליח הוא המגרש. וצ"ל הא שאין נותן לאח"ם המשלח, דזה שליח הוא המגרש, מיהו כיון דמת והבעל המשלח, ליכא מה לגרש. דהיינו פקע האישות בORITYת הבעל. כך מפרש הקצות (ס"י קפח סק"ב), ומדיק הקצות מדברי רש"י במס' גיטין (דף ודף יג) דפירש שאין שטור לאח"ם ממשום שכבר פקע ליה רשותה (זראוזן) וחיל רשות יורשין, ובנ"ל כיון שמת המשלח, ליכא מה לגרש או להקנות.

נמצא לדעת הרמב"ס, מינה שליח ונשיטה המשלח, מDAOРИיתא יכול השליח לעשות השליך ולגרש, וכן נראה דעת רש"י לעיל וכמ"כ הקצות (ובನשיטה איך מה לגרש, שלא פקע האישות בנשיטה).

ודעת הטור דמעשה השליך בטל מDAOРИיתא וסבירות מחלוקתם, היא בחקירה דלעיל בגדר שליחות.

ובס' אתוון דאוריתיא (כלל ח) מסתפק בדיון האיסור של יבמה לשוק, אם האיסור הוא מצד דאגידה ליבם, והו א"א במקצת של היבם, ואישות המת פקע לגמרי במיתתו או דילמא האיסור הוא מפני אישות המת, דבמקרים יבום, לא ניתן לגמרי אישות המת, וחשיבא עדין כאשר המת במקצת, ולכן אסורה לשוק.

ומצינו את דברי הגמ' בקידושין (יד א) דאיתא התם: ובmittat היבם מnlן, וילפין מק"ו ממיתת הבעל, ופרקין מה לא"א שכן אוסרה מתירה, תאמר ביבמה לשוק שאין אוסרה מתירה (דהתמת אסורה והיבם מתירה) אר"א הא נמי יבם אוסרה ויבם שרי לה, ומפ' דהמקשן סובר דאיסורה לשוק מפני אישות המת; דלא ניתן לגמרי, והו בעל אוסרה, ומיתת היבם מתירה, נמצא אוסרה מתירה, והו פירכא לק"ו, והשיב רבashi ומצד הבעל הותרה, ורק מושום אגידות זיקתה ליבם אסורה לשוק, והו יבם אוסר ויבם מתיר.

וכן מבואר בგמ' גיטין (דף פג) דקאמരין התם, היכא מצינו שזה אוסר זהה מתיר, ולא, הרי יבמה בעל אוסר ויבם מתיר, וזהו התם יבם הוא דקאסר לה, דאי מבעל הוא שRIA וקיימה, ומבואר להדייה בnlil (אתוון דאוריתיא שם).

ומצינו בס' בית מאיר לאח"ז (ס"י קכא ס"ב) וז"ל: אמנס דברי הפר"ח דהרמ"ס סבר דכיוון דבשעה שצוה לכתוב היה בדעתו ועשה שליח במקומו hei במקום הבעל, ואף שנשתטה בשעת הכתיבה והנתינה אין בכך כלום, אלא דמדרבנן מפסל שלא יאמרו שוטה מצי מגרש וכו'. כי הב"מ שם לע"ד אין מתקיימים, מהה דתנו האומר תנן גט זה לאשתי ומת לא יתנו לאח"ם, וכותב התנוס' שם (גיטין ג,א) עיג' שמין המגרש בחינוי השlich לא חשוב להיות כמותו אחר מיתה, כאילו הוא עצמו קיים, אלא חשוב גט לאח"ם ובטל ד"ת. ואין לומר דשאני מיתה דקדום שהגיע הגט לידי יצאה מזיקתו במיתה ואיך יהולו הגירושין (וכיישוב הקצות שהבאנו לעיל), זהה אינו, דהא לנפ"מ זו שלא יתנו לאח"ם - דהיינו כדי לפוטרה מיבום, עדין זיקת בעל מה מכח קדשו עליה, ומוכיח כן מגמ' גיטין (קטב) והיינו דהב"מ סובר לכך צד זליעל, אישות המת לא פקע לגמרי במיתתו, במקומות יבום, והו עדין אישות המת במקצת.

ובהגחות הגאון מוהר"ב פרנקל שם, משיג וכי זה אינו, דאף שיש זיקה ליבם במצות הותרה, מ"מ לייש כלל לומר שעוזר עליו זיקת בעל שכבר מת. והיינו דסובר דaicא זיקה בין היבם, ואישות המת ניתן לגמרי במיתתו.

הרי נחלקו בזוה הב"מ וברוץ טעם בחקירה הנ"ל.

וכן מבואר באו"ז (ס"י תשמה) בהא דנחلكו בגמי יבמות (דף קג) اي חילצה כשרה בלילה, ומפרשין התם מר סבר חילצה כתחלת דין דמיון ומ"ס חילצה כगמ"ד. ומפרש האו"ז דפליג בהא, דהסובר חילצה הוא תחילת דין מפני דיבמה לשוק הוא איסור חדש, נמצא דבשעת חילצה מתחילה להתייה ולכן דמי לתחילת דין, והמ"ד הסובר זהוי כגמ"ד, מפני שבחיי בעלה הייתה באיסור מיתה לשוק, מות בעלה פקעה מיתה, ועודיןとにかא איסור לאו, חלץ לה פקע איסור לאו, נמצא דהחילצה גומרת את ההיתר ומש"ה חילצה כגמ"ד.

ולפי האמור, לדברי הבית מאיר דלעיל, הא דהשליח לא יתנו לאחר מיתה המשלח, משום דעת השlichah היא יד אריכתא של המשלח, והmgrש הוא המשלח, ולכן אם מת, בטלה השליך, ולא בדברי הקוצאות דלעיל.

ד. איתא בשו"ע חוו"מ (רב,ד): הקנה שדה לאפוטרופוסים ומטלטלים ליתומים קנו, אף דעתפהה הגמי (קידושין כז) גבי קרקע אחד, ומטלטlein לשני לא קנה השני מחמת טפיקה זדינה, אולם אפוטרופוס שני. וכי בחידוש רעך"א שם ז"ל: "שליח שמכר מטלטlein של המשלח והקנה אותן אגב קרקע שלו (השליח), ייל דמהני".

ולכארה הררי בגמי שם מיררי במקנה אחד ושני קונים (מקנה לאחד קרקע ומKENA לשני מטלטlein) והוא בעיא דלא איפשיטה, אבל שני מקנים וקונה אחד, לא מהני, וכמש"כ האו"ש (היל' מכירה פ"ג הטי"ז), דעתך הקני באגב הוא פועל מצד המקנה, ולכן כי האו"ש שם ובഫקר לא מהני אגב.

אי"כ בגוונא דהגרעך"א הנ"ל, שליח למוכר מטלטlein של המשלח, והקנה אותן אגב קרקע (של השליך) איך מהני, דלאו הו שמי מקנים וקונה אחד, דלא מהני. מיהו אם נימא דהשליח הוא הבעלים, דכתה ההקנה נמסר לו, נמצא דהו מקנה אחד וקונה אחד.

ה. בגמי גיטין ר"פ השולח, זהה דקוטני במתני' שם "והגיע בשליך" ואפי' ממילא, ולא לצуורה הוא דקה מכיוון, ופירש לצуורה בעלהmA חדש או חדשים, ואין בדעתו לבטל, שם היה בדעתו לבטל, היה רודף אחריו לבטל עכ"ל רשי". והרשב"א בחידושיו שם מקשה דמאי נפ"מ, בין כך ובין כך, אינו רשאי ליתנו עד שיאמר שליח עכשו אני רוצה ליתנו (דהרי א"א לתת הגט שלא ברצון הבעל).

ובח"י הגרעך"א שם מיישב קו' הרשב"א, לפ"י הירושלמי המובא ברשב"א וברא"ש, דבעשה שליח להוליך גט, צריך להחזירנו בפני שנים, אי"כ יש נפ"מ

בזה, אם לצורכי על זמן הוא ולא ביטול השליחות, רק כוונתו לעכבו לפי שעה, כשি�וכה אותו הבעל אח"כ למסור לה גט, א"צ להחזקיק זה בפני שנים, כיוון דעתך השליחות דמעיקרה בפני שנים קיימות, אבל אם כוונתו לביטול, אם אח"כ מצוה ליתן לה, فهي שליחות מחדש וצריך להחזקיק בפני שנים.

ו עוד מתרץ הגראע"א שיש עוד נפ"מ זהה, אם שליח עשה שליח אחר למסור לה כשি�וכה הבעל ליתן,adam כוונת הבעל רק לעכב, א"כ השליחות קיימות, ומהני לעשות שליח אחר, אבל אם היה היה כוונתו לביטול, כשמצווחה הבעל ליתן הוא שליחות חדשה, א"כ אין שני שליח, זהה כשהשאשו שליח, לא היה השליח (הראשון) שלוח הבעל.

ו עוד נפ"מ זהה לפי הצד שצדדו התוס' שם, דאף ביטול השליח בפניו צריך להיות בפני שני עדים, מטעם אין דבר שבعروה פחות משנהים. א"כ באומר לו, שלא בפני שניים, גטו שנתתי לך בטל, אם כוונתו לביטול השליחות, בכח"ג דלא ביטול בפני שניים, לא חל הביטול כלל, דלא נתפס ביטולו ללא עדים, ויוכל השליח למסור לה הגט מיד, אבל אם כוונתו רק לעכבו לפי שעה, א"צ להיות בפני עדים, ולא יוכל השליח למסור לה עד שיכוח הבעל (הgrauk"a שם).

ולפי מה שאמרנו לעיל, לפי הקצות, דריש"י ס"יל כחרמבי"ס דהשליח הוא בעליים לגירושין ונכנס במקום הבעל, ומילא כל זמן שה הבעל לא ביטול השליחות, יכול השליח לחתה לה הגט מיד, ואין הבעל יכול לעכבו (ורק היכא דבטול, מהני ביטולו, דבטול השליחות). ומיושבת קו הרשב"א על רשי".

והרשב"א סובר כהטור הניל', דהשליח הוא ידיא אריכתא של הממשל, והמגרש הוא הממשל, לפ"ז יכול הבעל המשלח לעכבו שלא יתן לה הגט, אף היכא דלא ביטול השליחות.

ו. במס' קוזשין (ז,א) הילך מנה והתקדשי לפולני מקודשת מדין عبد כנען. ומפרש רשי"י שם שעשו שליח לקדש לו, ודין عبد כנען הוא דאע"פ דהכטף של השליח, מהני.

והרייטב"א שם כתוב adam הוא שליח, א"צ לדין عبد כנען, דפשיטה דמהני כספ של השליח זהה הוא המقدس.

ובספר תפארת ירושלים למשניות גיטין (אות לד) כי בשם הגר"ש אייגר זד"ל, דהרייטב"א סובר דהשליח נעשה בעליים לקדש והוא בעל המעשה ופשיטה דמהני בכיסף שלו ללא דין عبد כנען.

ורשי"י סובר דהשליח אינו אלא ליד המשלח, והמשלחת הוא המקדש, וכחטור, ומשי"ה צריך דוקא כסף של הבעל שהוא המקדש, והוא דמהני כסף של השליח הוא מדין עבד לנענין (ולפ"ז هو סתירה בין רשי"י הכא לבין רשי"י גיטין יג, דלפי רשי"י גיטין שם, לפ"ד הקוצאות, סובר רשי"י כהרמב"ס, וצ"ב).

ז. ובחקירה זו, מבאר באו"ש (פ"ב מה' גירושין), המחלוקת של הרמ"ה והפר"ח; לדעת הרמ"ה בעין דока נייר של הבעל ולא של השליח, משום דהשליח אינו אלא ידו של המשלח. והפר"ח (אהע"ז סי' קכ) סובר דמהני נמי נייר של השליח, משום דסובר דהשליח הו"ל כבעלם לענין עשיית הגירושין, ולכן מהני נייר השליח דהו"ל נייר של המקנה.

ח. והנה הבאנו לעיל (אותיות א-ג) בחלוקת הטור והרמב"ס גבי נשטטה המשלח, דפליגי במחות דין שליחות, אי השליח יד אריכתא של המשלח, או דהשליח נעשה בע"ד במקום הבעל וכמו שהארכנו לעיל.

אולם בירושלים ר"פ מי שאחזו, מבורא התם פלוגתא דרי"ח ור"ל בעשה שליח ונעשה קורדייקוס אי כותבין מיד או לכשישתפה, ואמרינו התם זرك לה גיטה ואמר לא יהא גט אלא לאחר, פלוגתא דרי"ח ור"ל. פ"י הדברים דלמ"יד דמהני מעשה השליח, אף דהמשלח שוטה או קורדייקוס, היה דמהני מה שעשה אתמול, ע"פ שהבעל בשעת חלות הגירושין הוא שוטה או קורדייקוס, ואם נימא כהפר"ח והקצותות זהה דמהני מעשה השליח משום זה הוא בעליים, ומהזה ליכא ראייה להא דמגרש שיחול למחר דמהני, כי בשעת החלות הוא שוטה, דההט הוא מכח בעל. א"כ מהו הדמיון בין תרויהו (שלח שליח ונתשטה המשלח, והmgrש והחלות הוא לאחר ובינתיים נשטטה), וצ"ע והאו"ש כתוב בקצרה, דמהא דמדמה הירושלמי בין מגרש למחר דין מגרש ע"י שליח, מוכח דלאו מטעם הסבר הפר"ח מהני בהא דעשה שליח נשטטה. וכע"ז בס' אחיעזר אהע"ז סיון כת.

ולאור דברי הירושלמי, יש לפרש המחלוקת בין הטור והרמב"ס באופן אחר, וכידלהן.

בגמ' בקידושין (יט,א) איתא יבם בן תשע שנים ויום אחד הבא על יבמתו, מדאוריתנא חזיאליה, ובפירש"י שם "כלומר זוקפה לו באותו ביאה לכל דבר וקנאה לירשה". דಡעת רשי"י דמדאוריתנא קטן קונה יבמתו, והוא אמרין עשו ביאת בן ט' כמאמר בגודל, היינו דרבנן גוזרו שהיה רק כמאמר מדרבן.

וחתosis' שם חולק וס"ל דקנאה מדרבנן ולא מן התורה. ועי' בתוס' שם הפשט בגמ' שם.

ולכארה החיסרונו בקטן, שאין קידושיו קידושין או אין קניינו קניין, הוא משומח חיסרונו דעת, וביבום הריג גם בלי דעת היבטן לקנות, קנה, א"כ לכארה בדברי רשי"י מובנים דקנאה מדאוריתא. וצ"ל דתוס' ס"ל דאפיי ביבום דא"ץ דעת, אין מעשה קטן כלום, משומח דיני קידושין וקניינים לא ניתנו לקטן.

עי' בתוס' כתובות (יא,א) בהא דגר קטן מטבילין אותו ע"ד ב"יד מטעם זכיה זוכין לאדם שלא בפניו. והק' התוס' בהא זכה מטעם שליחות הוא ואין שליחות לקטן. ועיי"ש בח"י רעכ"א בהא דאין שליחות לקטן הוא משומח דאין לו דעת למןות שליח, אבל בזכיה דממלא נעשה שלוחו, ואפיי בגadol א"ץ דעתו, הכא נמי מהני אפלו לקטן. וד' התוס' נראה כשיתם בקידושין הניל, דכים בקניינים לא ניתנו לקטן היכ"ג דיני שליחות לא ניתנו לקטן, ומש"ה לית ליה שליחות, אפלו היכא דא"ץ דעת. וככ"ל לגבי קניינים, והיכ"ג בדיני שליחות לגבי קטן.

ולפי האמור, פלגי הרמב"ם והתור, דלכ"ע אין השליך אלא כיד המשלח, והמשלח הוא המגרש, אלא הרמב"ם סובר דאין מעשה שוטה כלל משומח חיסרונו דעת אבל אם יש לשוטה שליח שיש לו דעת, מש"ה שפיר מהני מעשה שוטה זה שעשו ע"י דעת שלוחו, וכשיות רשי"י גבי קטן. וד' התור כשיתם התוס' שם קטן או שוטה נתמעטו מדיני שליחות, אפיי היכא דא"ץ דעתו. הליך כשנשתטה המשלח, אין מעשה שלוחו מועילין כלל.

ולפי' מובנת ההשוואה של הירושלמי היכא דגירש והחולות למחר ובניתים נשנתה אדם מהני כנסתה המשלח, זה שליח מגرشה, משומח דחיסרונו בغال חיסרונו דעת, ובכח"ג ליבא חיסרונו דעת, ממילא ה"ה בעל שגירש והחולות למחר, ונשנתה בניתים, כיון דבחלות ממילא, ליכא חיסרונו דעת.

והשיטה השנייה הסובה רק קטן או שוטה נתמעטו מדיני שליחות וקניינים, ואפלו היכא דל"ב דעת, א"כ כיון דנעשה שוטה ליה גט וככ"ל.